

PALJASTUS: NSVL püüdis muuta Ebola bioloogiliseks relvaks

Tambet Tuisk noore näitleja preemiast: «Täna emotsionaalse Botoxi-süsti eest!» | Kindlustus maksab Argo Aderi poja 3415eurose haiglaarve. Mis saab annetustest? | Kuidas valida panni?

Õhtuleht

MAI MURDMAA:
«Ma olen õnneseen,
sest pole teatris
intriigidega päris
kokku puutunud.»

MAI MURDMAA:

«Ma olen õnneseen, sest pole teatris intriigidega päris kokku puutunud.»

• **AIGI VIIRA**
aigi.viira@ohtuleht.ee

«Tantsukunstis ei saa sa professionaalselt eksisteerida, kui sa ei tree ni iga päev,» lausub koreograaf Mai Murdmaa (76). «Mina võimlen ka iga päev, vähemalt poolteist tundi. Vahel kaks tundi. Pärast hommikukohvi kohe. Eks see ole ka tervise säilitamise pärast, aga ma treenin iga päev. Hea ja õige võimlemine on suur tervise pant.»

Mai kõneleb, et tänu igapäevasele võimlemisele on tema läbikulunud põlved kaunis heas seisus. «Mul on põlved tegelikult omadega läbi,» muigab ta. «Juba kümme aastat tagasi taheti uued panna. Aga ma käin nende põlvedega, lavastan, näitan tantsijatele ette, põlvitan laval – kõik tänu sellele, et võimlen.»

Et keha tuleb iga päev treenida, istub Mais sees balletikoolist saadik. «Mul ei ole üldse raske seda teha, sest ma olen harjunud – see on iseenesestmõistetav,» lausub Mai. «Ma ei kujuta ette, et võib terve päev mitte kordagi võimelda. Tõsi, kui Moskvas koolis käisin, jäi mingi aeg võimlemist vahele, kuid mul oli nii aktiivne prooviperiood, et tantsisin enda seal ülimalt vormi. Siis polnud võimlemist vaja-

gi klassikaline tants – kui teed seda hingega, seegi on praegu ära kadunud.

Miks see nii on?

Visuaalse pildi saab ka mehaanilise liikumisega. Sellegi kohta võib öelda, et midagi see on, aga minu arvates on tähtis liikumise õigustatus. Ma ei saa teha liikumist, millel pole sisemist õigustust. Algul peab olema hinge liigutus ja siis alles tuleb füüsiline liigutus. Kui aga seda hinge liigutust ei ole, füüsiline liikumine tuleb lihtsalt ei kuskilt, siis ei ole see enam kunst.

Minu meelest kehtib see ka klassikalise tantsu kohta. Näiteks Kaie Kõrb ei teinud omal ajal laval ühtegi tühja liigutust. Sellepärast jäi ta ka niimoodi kõlrama. Niisugune siseelu ja füüsilise vormi ühtsus on tähtis – pole vahet, kas tegu on klassikalise tantsu või moderntantsuga. Tänapäeval on kõik stiilid lubatud. Peaasi et laval näidatav räägiks sinuga. See on oluline kriteerium, mida ei tohi ära kaotada. Sest kui see ära kaotada, kaob ka kunsti mõte. Siduda seda ainult olustikulise pantomiimiga, et kõigil oleks selge, mis toimub, on minu meelest abitu.

Selgitage palun, mis on olustikuline pantomiim?

Vanasti oli «Giselle'i» pantomiim muusikas, tal oli kindel vorm. Nüüd on «Giselle'i» pantomiim olustikuline ja tal pole kindlat

on iseenesestmõistetav,» lausub Mai. «Ma ei kujuta ette, et võib terve päev mitte kordagi võimelda. Tõsi, kui Moskvas koolis käisin, jäi mingi aeg võimlemist vahele, kuid mul oli nii aktiivne prooviperiood, et tantsisin enda seal ülimalt vormi. Siis polnud võimlemist vaja-gi. Praegu aga, kui peaks minema Moskvasse ja kuu ajaga lavastuse valmis tegema, siis ilma füüsilise eeltreeninguta ma seda valmis teha ei suudaks.»

Mai sõnul on liigutamine ka vaimule hea. Muidu poleks ka seletatav energia, millega eluaegne koreograaf siiani uusi lavastusi teeb. Alles ta Moskvas saabus juba peab plaane, mida Eestis tantsuteatri lavale sättida. Küll pole ta endale pähe võtnud töötada endises koduteatris, rahvusooperis Estonia. Pigem kiikab Tartu Vanemuise teatri poole: «Vanemuise teatri ja balletijuht Mare Tommingaga on mul plaanid ja võib-olla need teostuvad. Estonia? Neil on omad seisukohad, aga neid ei hakka ma kritiseerima. Igauhele oma.»

Millises seisus praegune Eesti balletiteater teie meelest on?

Teater peab ju millestki elama, siin on mingisuguse järjepidevuse küsimus. Kui järjepidevalt teha uudse ja originaalse mõtlemisega teoseid, ning mitte baseeruda komertsslikkusele, siis see peab olema järjepidev. Ning siis tuleb teatrisse teine publik. Aga kui seda järjepidevust ei ole, siis on probleem – komplitseeritumatel etendustel ei ole publikut. Ning siis pole teatril ka raha.

Vanemuise teatril on kolm lava. Kui ei täida suurt saali ära, siis on väike ja sadamateater, kus võib eksperimenteerida. Estonia ei teinud kammersaali *blackbox*'iks, kus võiks eksperimente teha. See on probleem.

Iga lavastus kasvatab ka publikumaitset. Järjepidevus, mis oli, on kõik kadunud. Ning muidugi peab olema tahe olukorda muuta. Kui aga tahet pole ja ollakse sellega rahul, mis on, pole midagi teha – siis on meil niisugune teater. Sellest on muidugi kahju.

Teie teate näiteks Estonia teatrimaja läbi ja lõhki.

Tean. Mingisuguse ühesuguse mõtlemisega peab ka truppi harjutama. Nad küll ütlevad, et igatsevad mu järele. Kui tegin selle trupiga balletti «Petruška», oli meil suurepärase koostöö. Iga asi peab olema laval psühholoogiliselt õigustatud, ei saa teha liigutust, millel ei ole tähendust. Siin on meil praegu kõige suurem lahkeli praeguse balletitrupiga, et tehakse liigutusi, millel pole sisemist põhjendust.

Kui inimene hakkab tegema täiesti mehaanilist gümnaastikat, kaob ära kunsti mõte. Ise-

Selgitage palun, mis on olustikuline pantomiim?

Vanasti oli «Giselle'i» pantomiim muusikas, tal oli kindel vorm. Nüüd on «Giselle'i» pantomiim olustikuline ja tal pole kindlat vormi – see on olustiku ülekandmine teise vormiliiki, mis ei ole talle omane. Olustikuline pantomiim, kus pole vormireegleid, on tantsukunstis praegu suur kurja juur.

Muidugi ei saa ajas seisma jääda, tuleb liikuda ja vaadata, mis maailmas toimub. Tuleb mõista, mis protsessid toimuvad. Käin Kanuti gildi saalis, mind väga huvitab, kuidas noored tantsukunstnikud mõtlevad.

Mina olen mingil määral rohkem traditsioonides kinni. Üldse on mul kahju, et koreograafiakoolis on praegu palju lõpetajaid, kes pole klassikaliseks tantsuks sobivad oma figuuri poolest. Meil ei ole ühtegi kaasaja truppi, kel oleks treening. Ükski trupp ei saa eksisteerida ilma igapäevase treeninguta. Meil on praegu nii, et võetakse inimesed kokku, tehakse mingi asi, aga need inimesed ei moodusta truppi.

Oleks kas või kümme inimest, kes teevad igapäevast treeningut, et nad oleks treenitud nüüdisaegne trupp – seda meil ei ole. Kooslused tekivad ja kaovad, aga need inimesed ei tegele süstemaatiliselt ja iga päev oma kehaga.

Trupp peaks tähendama ka teatavat mõttekaaslust.

Mõttekaaslust ka. Ei ole tekkinud sellist noort inimest, kel oleks piisavalt annet ja jõudu, et ta looks oma truppi. Praegu oleks ju võimalusi küll. Trupi saaks koreograafiakooliga kokku leppida, et hakataks viimastest klassidest inimesi vaatama. Kui tulevased tantsijad ei pääse teatritesse, siis lähevad nad meelelahutusarisse – laevad, varietee... Kui aga oleks mingi trupp, kuhu nad saaksid minna, oleks hea. Aga ei ole, ning sellest on mul kahju.

Kui teie balletikooli lõpetasite, oli pilt ju hoopis teine.

Aeg oli teine. Kui ma balletikooli lõpetasin, tantsisin ma ainult kaks aastat, meil oli tavaline klassikaline poolvene provintsiteater. Kolme aasta pärast hakkasime nüüdisaegseid etendusi tegema. Hakkasime klassikalise tantsu rutiini natuke liigutama.

Kui raske see oli?

Ma ei ütleks, et see oli raske. Trupis oli inimesi, kes protestisid, aga muidu oli pinnas väga soodne. Mind toetati tookord ka ülaltpoolt. Moskvas olin ma muidugi keelatud persoon, kui seal gastrollil käisime, oli ker-

Mai-Ester Murdmaa

- Sündis **31. märtsil 1938** Tallinnas.
- 1956. aastal lõpetas Tallinna **Balletikooli**.
- 1956–1960 töötas Estonia teatris **tantsijana**.
- 1964. aastal lõpetas Moskva GITISE **ballettmeisteri** erialal.
- 1964–1973 oli Estonia teatri **ballettmeister**.
- 1974–2001 oli Estonia teatri **peaballettmeister**.
- Aastal 2001 pälvis Valgetähe III klassi **teenetemärgi**, aastal 2011 sai riikliku **elutöö kultuuripreemia**.

«**Mul ei olnud aega, kui mul üldse midagi ei koida. Mine tea, võib-olla tuleb see periood ka, kus enam tööd ei pakuta. Eks tuleb osata selleks valmis olla ja vaimselt eksisteerida ka ilma aktiivse tegevuseta.**»

ge ehmatus. Aga Eestis ei takistanud mind küll keegi, vastuseisu ma sel ajal ei tundnud, kui olin Estonias.

Juhus või õnneasi, et saite Eestis oma asja ajada?

Ei tea, 1960., 1970. ja 1980. aastad olid Eesti kultuuris nagu ärkamise aeg. Olin nende noorte hulgas, kes sel ajal tulid. Eks see oli ikka õnneasi ka, sest kultuuris oli väga põnev aeg. Väga aus aeg, sest siis ei olnud raha mängus. Oli ainult kunst ja suur tahtmine.

Praegugi ma ei ütleks, et siin on suured rahamängud. Venemaal kindlasti on – seal käivad kunsti ümber suured rahamängud. Venemaal on kõige mõõdupuuks raha.

Ja lavastus «Poljot nad legendoi» – «Lend legendis» –, mille ma praegu Moskvas tegin, oli tänu sellele, et looduskaitseorganisatsioon on seal nii palju – tegelikult oli see suur looduskaitseaktsioon, sest Baikali järv on nende püha. Mis sest, et enamikus on Baikali burjaatide oma. Peategelaseks oli ses lavastuses vesi, see oli kui veesümfoonia. Tuli päris uhke välja.

Kunstnikul peab mõte kogu aeg millegi ümber liikuma. Eestis pole praegu võimalusi midagi teha olnud, seega oli see võimalus ka selleks, et mu mõte ei jääks seisma. Minu isiklikkus saatuses oli see töö vajalik, muidu oleksin jäänud lihtsalt seisma.

Kui palju te üldse ringi vaatamas käite, mis tantsulaval toimub?

Mina käin küll palju. Ma ei jäta ühtki võimalust kasutamata. Tantsukunst on huvitav ja ma vaatan kõike. Võimalusterohkus on suur – eriti Jaapani tantsukunstis on nii huvitavaid väljundeid. Nad ei ole kinni modernis, vaid loovad oma koolkonda. Mina olen siiski piisavalt traditsiooniline, aga nüüdisaaja tantsus on nii palju huvitavat, et loodan sõita Berliini või New Yorki vaatamaks, mis seal toimub.

Tantsuteater, millega teie olete olnud seotud terve elu, ei paista olevat väga lihtne paik töötamiseks.

Eks see nõuab teatavat psüühilist kontsentratsiooni. Ma olen õnneseen, sest pole teatris intriigidega päris kokku puutunud. Vaid selles mõttes, et mind on teatrist välja puksitud. Tööprotsessis pole ma intriigidega kokku puutunud.

Ma ei olnud vist väga oodatud, kui tegin Estonias «Petruškat», aga siiski olid minu ümber juhtantsija ja repetiitor ning seetõttu ei tundnud ma ennast ebamugavalt. Ma ei ole konfliktsituatsioonis olnud.

Aga eks see elukutse muidugi nõuab peamiselt enese psüühilist kokkuvõtmist. Koreograafia tekib ju ikkagi peas. On ka neid ballett-

STANISLAV MOŠKOV

Mõtlesin jah, et peaks selle raamatu kirjutama, midagi on ikka öelda ka. Aga esialgu on ainult plokk ostetud.

Teie käe alt on läbi käinud terve plejaad tantsijaid.

Jah, juba nende pärast peab selle raamatu kirjutama. Juta Lehistest pole siiani midagi kirjutatud, Jekimovist ja Maimussovist ka mitte. Ka Tamara Soone oli suurepärase tantsija. Neid on terve hulk olnud, kelle ees on mul kohustused.

Millal olid teie helgeimad ajad Estonias?

Siis, kui olin peaballettmeister. Raskem oli viimasel perioodil, juhtkonna toetust mul enam ei olnud, pidin hakkama tõestama asju, mis on ammu tõestatud. Enne kui ära tulid, siis olid mul toeks õnneks suurepärased tantsijad – oli Kaie Kõrbi õitseng. Ka oli seal Viesturs Jansons. Mul kinnistusid sõbrad ja selles mõttes oli meil nagu ühisrinne.

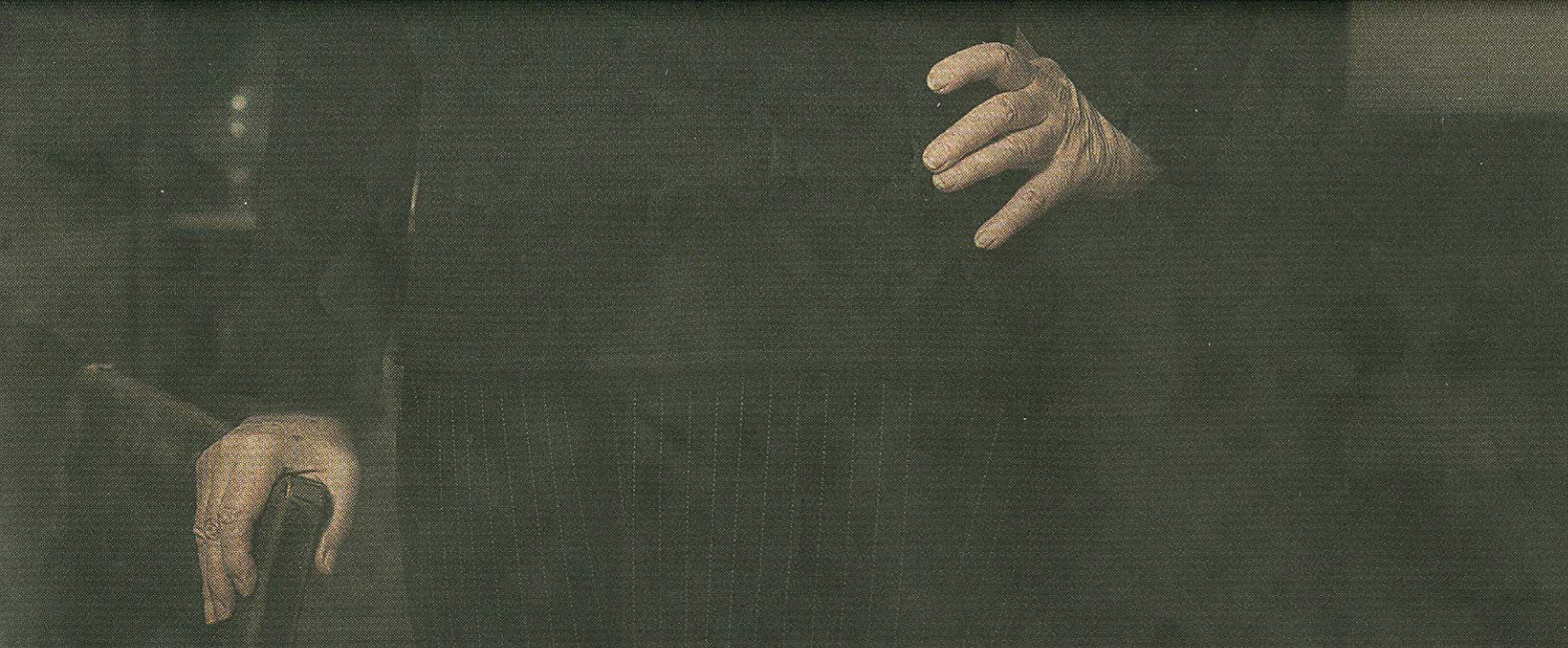
Kas see on ka aja märk, et praegu on nii Estonia kui ka Vanemuise balletitrupp välismaalastest tantsijate päralt?

Piirid on lahti, sellest ei pääse. Kui näiteks Hispaania tantsija on Eesti omast parem ja kui ta on siinsete palgatingimustega nõus, siis on loogiline, et võetakse tööle hispaanlane, mitte eestlane. Siinsed palgad on muidugi madalamad kui mujal Euroopas. Eks ballettmeistritega on samad lood. Meil ei ole enam rahvuslikku kaadrit, see poliitika on minevik.

See veidi kurvaks ei tee, et rahvuslikku kaadrit enam ei ole?

Muidugi on see kurb, aga tuleb mitte nii kategooriline olla. Väga vähesed koreograafiaakooli lõpetajad pääsevad Estoniasse või Vanemuisesse ning praegu on mõlemas teatris töökeeleks ikkagi inglise keel. Nii see on, me ei saa seda ümber teha. Praegu on niisugune globaliseerumine, siin ei saa kellelegi etteheiteid teha. Kui mina oleksin praegu balletijuht, siis kui mul oleks valida väga hea Hispaania tantsija ja keskpärase Eesti tantsija vahel, võtaksin ma parema. Rahvuses pole küsimust.

Siin peaksid samme astuma koreograafiaakooli, kus Kaie Kõrb ja Viesturs Jansons on praegu juhid, et välja lasta Euroopa tasemega tantsijaid. Ei Estonias ega Vanemuises tantsi Euroopa tippantsijad – need on ikka-

meistreid, kes lähevad proovisaali ega tea päris hästi, mida nad teevad, aga mul on tavaliselt kõik peas valmis. Sel juhul on põhiline loomise psüühiline pingeline – sa pead suutma vormis hoida oma kujutlusvõimet kogu aeg.

Kuidas see lavastuse peas valmis tegemine ikkagi käib? Pildirivi jookseb silme eest läbi?

See ei ole mitte ainult pildirivi. See on psüühofüüsika. Koreograafia on mu sees, peas muidugi ka. See on tunnetuslik mälu. Ma ei oska seda seletada.

Koreograaf peab olema nii psühholoog kui ka pedagoog?

Muidugi. Tavaliselt on nii, et pedagoogitööd teeb repetiitor. Minul on alati vedanud repetiitoritega. Mina annan pildi ja impulsi, näitan koreograafia ette, aga pedagoogiline töötlus jääb repetiitoritele, kes oskavad tantsijas õige asja välja tuua. Nende professionaalsuse alla kuulub koreograafia meeldejäätmine, stiili tajumine ja tantsija allutamise sellele stiilile.

On teil olnud ka hetki nende pikkade aastate jooksul, et enam ei suuda?

Eks ta korraks muidugi on olnud. Enne Moskva tööd just oli selline blokk ees. Aga

see läheb üle. Tekivad uued ideed, tulevad uued inimesed. Aga peas peavad mõned ideed alati olema. Kui sul on mingi idee alateadvuses, siis vormid seda. Mõnikord väga pikka aega. «Kuritööd ja karistust» tegin näiteks niimoodi poolteist aastat. Idee küpseb sinus. Ega see ole nii, et täna on sul idee ja homme hakkad lavastama – sul peab alateadvuses kaks-kolm ideed korraga olema. Mõnikord jääb mõni mõte realiseerimata, aga mul ei olegi neid väga palju olnud. Ehk mõni üksik.

Aga realiseerimata ideed pöörduvad teinekord ka tagasi?

Mõnikord. Kui tegin 15 aastat tagasi «Carmina Burana», tuli see valmis saada 15–16 päevaga. Polnud üldse aega ideed seedida. Aga oli vaja teha, sest läksime teatriga Frankfurti. Seda väsimust toona ma ei tundnud, olin noorem. Nüüd, kui tegin Moskvas kolme nädalaga lavastuse, arvan, et tagasilöök tuleb. Kui sa pead end nii tugevasti kokku võtma, siis tuleb ikka mingi tagasilöök, aga see läheb üle.

Läheb üle järgmise korrani?

Ausalt öeldes on mõnikord pärast esietendust tunne: kõik, enam ma ei tee! Vähemalt midagi uut ma ei tee! Viimati oli see siis, kui

«Petruška» esietendus. Aga nüüd tegin ikkagi uue lavastuse.

Ilmselt on minus veel mingisugune potentsiaal olemas, aga muidugi võiks ma ka oma vanu asju taaslavastada. «Meistri ja Margarita» ma taaslavastasin Joškar-Olas, tegin seda muidugi kõvasti ümber.

Vaikselt koju konutama jääda ei taha ilmselt ükski teatriinimene.

See on probleem ka tantsijatele, kui aktiivne elu lõppeb. Mul on alati vedanud, et on olnud pakkumisi. Mul ei olnud perioodi, kui mul üldse midagi ei koida. Mine tea, võib-olla tuleb see aeg ka, kui enam tööd ei pakuta. Eks tuleb osata selleks valmis olla ja vaimselt eksisteerida ilma aktiivse tegevuseta. See on ka oskus, kuidas ennast sellisel juhul vaimselt vormis hoida.

Kuidas teie end vaimselt vormis hoiate?

Loen, kuulan muusikat, mõtlen. Otsin isegi ploki, võib-olla hakkab raamatut kirjutama. Midagi memuaaride taolist. Ehk teen selle asja lõpuks ära. Võiksin seda ka arvutis teha, aga ma ei ole arvutisõber. Tähtede otsimine klaviatuuril võtab liiga palju aega. Aga võib-olla hakkab harjutama ennast arvutiga ka.

« Väga vähesed koreograafia-kooli lõpetajad pääsevad Estoniasse või Vanemuisesse ning praegu on mõlemas teatris töökeeleks ikkagi inglise keel. Nii see on, me ei saa seda ümber teha. »

kusimust. Siin peaksid samme astuma koreograafiakooli, kus Kaie Kõrb ja Viesturs Jansons on praegu juhid, et välja lasta Euroopa tasemega tantsijaid. Ei Estonias ega Vanemuises tantsi Euroopa tippantsijad – need on ikkagi need, kes on nõus nende palgatingimustega, mis on üle kolme korra madalamad kui Euroopas.

Need vahed on nii suured?

Palgavahed on väga suured ja järelikult pole see ka mingi Euroopa tippantse, keda me võtame siia tööle.

Teie koreograafina peaksite küll teadma, mis inimesi balletilavale veab – palk on nigel, töö on raske.

Tahe liikuda, tahe tantsida. Ega praegu ole ka väga suur konkurents balletikooli pääsemiseks. Vanasti oli ühele kohale kümneid inimesi. Nüüd saadakse raskustega vajalik õpilaste arv kokku. Sama toimub muide ka Moskvas ja Peterburis.

Mis selle põhjuseks on?

Arvan, et perspektiivitus. Pääseda Leninigradi balletikooli oli vanasti suur õnn, seal oli sadu inimesi ühe koha peale. Nüüd saadakse napilt kontingent kokku. Balletti ei ole enam nii populaarne. Suuresti määrab selle raha, sest kui sa pole päris tippantsija, siis pole sul tulevikuks rikka inimese perspektiivi ja kuhugi majanduslikult jõuda.

Nõukogude ajal oli balletikool kui äravalitute koht, seega oli pilt hoopis teine.

Muidugi oli. Meile maksti koguni stipendiumi, olime eliit. Kunstiasjad olidki eliit. Nõukogude ajal ei olnud raha siiski ebajumal. Olla tantsija oli toona prestiižne.

Praegu mõtlevad lapsevanemad, mis saab tema lapsest, kes balletikoolis õpib.

Kordeballeti tantsija?

Jah, kordeballetti. Ning nagu ma ütlesin, et enamik läheb neist lõpuks meelelahutusärisse. Või siis lähevad pärast koreograafiakooli lõpueksameid muud ala õppima. Meie ajal oli iseenesestmõistetav, et kogu koreograafiakooli lend läheb Estoniasse. Polnud probleemi, et võiks kuidagi teistmoodi olla. Nüüd on teistmoodi, vabu tantsijaid on väga palju.

See on paratamatus?

Muidugi. Eks ajalugu ongi paratamatus. Erialatööd on ka teiste alade peal raske saada. Ning siis me imestame, miks inimesed Eestist ära lähevad.